

1'2011[4]

СТАЛИЙ РОЗВИТОК ЕКОНОМІКИ

*Всеукраїнський
науково-виробничий журнал*

Засновники журналу:
ПВНЗ "Університет економіки і підприємництва"
ІІІ "Інститут економіки, технологій і підприємства"

Головний редактор:
Стельмащук А.М.,
д.е.н., професор

Заступник головного редактора:
Капітанець С.В.,
к.п.н., доцент

Редакційна рада:

Капітанець О.М., к.п.н., доцент
Баланюк І.Ф., д.е.н., проф.
Малік М.Й., д.е.н., проф., академік НААНУ

Редакційна колегія:

Березівський П.С., д.е.н., проф.
Дусановський С.Л., д.е.н., проф.
Гольденгорін Б.І., д.т.н., професор
Іващук Н.Л., д.е.н., доцент
Калінчик М.В., д.е.н., проф.
Кузьмін О.Є., д.е.н., професор
Лавейкін М.І., д.е.н., доцент
Пархомець М.К., д.е.н., проф.
Садова У.Я., д.е.н., ст.н.с.
Семів Л.К., д.е.н., професор
Шевчук Л.Т., д.е.н., професор

Наукові редактори:

Джерелейко С.Д., к.е.н., доцент
Капітанець Ю.О., к.е.н.
Несторишен І.В., к.е.н.
Прус Л.Р., к.е.н., доцент
Пуцентейло П.Р., к.е.н., доцент
Сава А.П., к.е.н.
Туржанський В.А., к.е.н.
Шлійко А.В., к.с.-г.н., доцент

СТАЛИЙ РОЗВИТОК ЕКОНОМІКИ

Всеукраїнський науково-виробничий журнал

1'2011(4)

ЗМІСТ

I. Економіка та управління національним господарством	
Сотник І.М., Мазін Ю.О. УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ РИНКУ РЕСУРСОЗБЕРЕЖЕННЯ В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ.....	3
Пуцентейло П.Р. ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ВИРОБНИЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ М'ЯСНОГО СКОТАРСТВА УКРАЇНИ.....	9
Гарбах Й.Л., Яворський М.С., Левицька О.О. ФОРМУВАННЯ ПРЕВЕНТИВНОЇ ТРИВЕКТОРНОЇ СИСТЕМИ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я ЯК ШЛЯХ ЗБЕРЕЖЕННЯ ГЕНОФОНДУ НАЦІЇ.....	17
Проскура В.Ф. КЛАСТЕРНИЙ ПІДХІД ЯК СУЧАСНИЙ ІНСТРУМЕНТАРІЙ СТРАТЕГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ.....	23
Назаренко С.А. КЛАСТЕРНИЙ МЕХАНІЗМ ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ РЕГІОНУ.....	26
Коломицева О.В. ПРІОРИТЕТИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ СТРУКТУРНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ В РЕГІОНАЛЬНИХ ЕКОНОМІЧНИХ СИСТЕМАХ.....	30
Баланюца О.О. ФІНАНСОВИЙ МОНИТОРИНГ ЯК ГАРАНТІЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ: ПОРІВНЯННЯ НАЦІОНАЛЬНОГО ТА ЗАРУБІЖНОГО ДОСВІДУ.....	35
Шевчук О. І. СУЧАСНІ РЕФОРМИ І НАРОДЖУВАНІСТЬ НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ.....	38
Шафорост Я.П. СТАН ЦУКРОБУРЯКОВОГО ВИРОБНИЦТВА В УКРАЇНІ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЙОГО РОЗВИТКУ НА ЗАСАДАХ ТОЛІНГУ.....	42
Ситар Л.Й. ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ЗАКОНОДАВЧОЇ БАЗИ СФЕРИ КУЛЬТУРИ.....	47
Сорока А.М. ПОСИЛЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ РОЛІ ДЕРЖАВИ У ФУНКЦІОНУВАННІ РИНКУ М'ЯСА КУРЯТИНИ.....	51
Тихоліз Л.С. ШЛЯХИ ЕКОНОМІЧНОЇ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ.....	54
II. Економіка та управління підприємствами	
Капітанець Ю.О. ФОРМУВАННЯ МОДЕЛІ АНТИКРИЗОВОГО УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ.....	58
Булава О.Г., Германюк Н.В. ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ТРУДОВИХ РЕСУРСІВ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА.....	64
Титарчук В.В. ЗАБЕЗПЕЧЕНІСТЬ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ ВИРОБНИЧИМИ РЕСУРСАМИ ТА ЇХ ВИКОРИСТАННЯ.....	69
Савчук Т.В. ЕКОНОМІЧНА СУТНІСТЬ ПРОДУКТИВНОСТІ ПРАЦІ В СІЛЬСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ ТА ДЕЯКІ ФАКТОРИ ЇЇ ЗРОСТАННЯ.....	74
Гайдай Ю.В. ФОРМУВАННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ НА ПІДПРИЄМСТВІ: ДОСВІД ПІДПРИЄМСТВ ТОРІВЛІ.....	77
Грош Ю.М. КОРПОРАЦІЯ ЯК ВІДОБРАЖЕННЯ ТРАНСФОРМАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ В ЕКОНОМІЦІ.....	81
Шубович Т.А. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТ.....	84
Небава М.І., Черкасова Ю.І. ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ МАЛОГО БІЗНЕСУ В УМОВАХ НОВОГО ПОДАТКОВОГО КОДЕКСУ.....	87
III. Регіональна економіка	
Губані Г.Г., Ходикіна І.Ю., Кравчук Л.М. ПРОГНОЗУВАННЯ РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ: АНАЛІЗ ПРОБЛЕМ ТА ПІДХОДИ ДО ЇХ ВИРІШЕННЯ.....	90
Монастирський Г.Л. ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА МУНІЦИПАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ: МЕТОДОЛОГІЯ ОЦІНКИ ТА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ.....	94
Чорнобай М.М. ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ВИРОБНИЦТВА В ХМЕЛЬНИЦЬКІЙ ОБЛАСТІ.....	104
Шевчук Я.В. РЕГІОНАЛЬНА ПОЛІТИКА РОЗВИТКУ АВТОТРАНСПОРТНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ В УКРАЇНІ.....	108
Чорнобай Л.М. МІСЦЕ І РОЛЬ РИНКІВ В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ РЕАЛІЗАЦІЇ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ ХМЕЛЬНИЦЬКОЇ ОБЛАСТІ.....	115
Повстин О.В. РЕГІОНАЛЬНА СІМЕЙНА ПОЛІТИКА: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ.....	119
Жиляєва Н.М. МЕХАНІЗМ ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ РЕГІОНУ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ.....	124
IV. Економіка природокористування і екологія	
Пішеніна Т.І. ОСНОВИ ТА ПРИНЦИПИ ЕКОЛОГІЧНО БЕЗПЕЧНОГО ФУНКЦІОНУВАННЯ РАДІОЕКОЛОГІЧНОГО КОМПЛЕКСУ.....	129
Олійник Л.В. ПРОБЛЕМИ РАЦІОНАЛЬНОГО ВИКОРИСТАННЯ ЗРОШУВАНИХ ТА БОГАРНИХ ЗЕМЕЛЬ.....	131
Стельмащук Ю.А. ІННОВАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ПРИРОДНОГО ПОТЕНЦІАЛУ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ.....	135
Ковач М.Й. САНАТОРНО-КУРОРТНЕ ГОСПОДАРСТВО ЗАКАРПАТСЬКОЇ ОБЛАСТІ: СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ.....	141

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

УДК 005:502.17:[330.131+349.6]

Сотник І.М.,
д.е.н., доцент, доцент кафедри економіки
Мазін Ю.О.,
к.е.н., старший викладач кафедри економіки
Сумський державний університет

УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ РИНКУ РЕСУРСОЗБЕРЕЖЕННЯ В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ¹

Постановка проблеми. Вітчизняний ринок ресурсозбереження отримав значний імпульс для свого розвитку лише останніми роками, незважаючи на те, що актуальність впровадження ресурсозберігаючих процесів для економіки України залишається високою ще з часів Радянського Союзу. За період незалежності питання ресурсоефективності національного виробництва суттєво загострилися у 90-х рр. ХХ століття у зв'язку з глибокою економічною кризою, однак достатніх передумов для формування повноцінного ринку ресурсозберігаючої продукції не було створено. Основними причинами цього стали нестабільність законодавчої бази, яка не змогла забезпечити сприятливе нормативно-правове середовище для активізації ресурсозберігаючих процесів, відсутність платоспроможного попиту на ресурсозберігаючі товари і послуги через незадовільний фінансовий стан вітчизняних суб'єктів господарювання, менталітет керівників підприємств, який перешкодив визнанню цілей зростання ресурсоефективності виробництва пріоритетними для його подальшого розвитку, у тому числі через брак об'єктивної і своєчасної інформації про ресурсозбереження.

Ситуація змінювалася на краще протягом 2000–2008 рр., чому сприяли вихід з кризи і щорічне зростання валового внутрішнього продукту України, поліпшення фінансового стану підприємств, підвищення цін на виробничі ресурси, насамперед енергоносії. Збільшення платоспроможного попиту на ресурсозберігаючу продукцію обумовило розвиток мережі її виробників-постачальників й елементів інфраструктури ринку ресурсозбереження. Фінансова криза 2008-2010 років дещо загальмувала процеси розвитку інфраструктури, проте невпинне зростання цін на енергетичні та інші виробничі ресурси поряд з певною фінансовою стабілізацією суб'єктів господарювання у 2009-2010 рр., сприяли поживленню діяльності на ринку ресурсозбереження. Говорити сьогодні про завершення процесів формування розвинутого ринку ресурсозбереження та його інфраструктури в Україні ще зарано, зважаючи на наявність багатьох організаційно-економічних і правових проблем у цій сфері. Водночас потреба у розвитку такого ринку є надзвичайно високою з огляду на великий нереалізований потенціал ресурсозбереження у державі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження питань управління формуванням ринку ресурсозберігаючої продукції та послуг у країнах з транзитивною економікою знайшло своє відображення у працях як зарубіжних (зокрема, І. Башмакова, В. Краснощекова, І. Ляпунова, В. Сметаніна, В. Фісенка та ін.), так і вітчизняних вчених (М. Рапцуна, В. Степаненка, М. Тарновського, А. Харченка та ін.) [1–8]. Водночас, слід вказати на фрагментарний характер виконаних досліджень, які здебільшого стосуються лише окремих аспектів розвитку ринку ресурсозбереження – насамперед, раціонального використання та економії енергетичних і водних ресурсів.

Постановка завдання. Відсутність комплексного управлінського підходу до вирішення проблем у сфері ресурсозбереження створює значні труднощі для активізації розвитку ринку ресурсозберігаючої продукції на практиці. Зокрема, це пов'язано з відсутністю науково обґрунтованих підходів та рекомендацій з формування адекватної умовам України інфраструктури ресурсозбереження, які б враховували як світовий досвід, так і національні особливості господарювання. Отже, розроблення таких управлінських підходів та рекомендацій, визначення напрямків стимулювання розвитку інфраструктури і вітчизняного ринку ресурсозберігаючої продукції в цілому на основі аналізу існуючих проблем склали мету даної статті.

¹ Матеріал підготовлений і публікується за фінансової підтримки ДФФД України

Виклад основного матеріалу дослідження. Серед найбільш важливих сучасних проблем управління розвитком ринку ресурсозбереження та його інфраструктури в Україні слід відзначити такі:

- відчутний дефіцит фінансових коштів у підприємств для оновлення основних фондів на ресурсозберігаючій основі;
- недостатня розвиненість інфраструктури ринку ресурсо- та енергозбереження у регіонах України, відсутність гнучких схем роботи суб'єктів ринку із замовниками;
- складність роботи з окремими ринковими суб'єктами, необхідність врахування специфіки функціонування малого та великого бізнесу, підприємств та організацій бюджетної сфери;
- труднощі психологічного сприйняття керівниками і власниками підприємств необхідності та доцільності впровадження ресурсозберігаючих технологій на виробництві;
- низький рівень інформування потенційних споживачів ресурсо- та енергозберігаючих технологій про новинки цього ринку;
- суперечливість законодавчої бази, відсутність дієвих механізмів еколого-економічного стимулювання ресурсозбереження;
- високі рівні ризику, що супроводжують реалізацію велико- і середньовитратних інноваційних ресурсозберігаючих проектів тощо [9, с. 193].

Розглянуті перешкоди створюють значні проблеми для вітчизняних енергосервісних та інших компаній, які займаються впровадженням ресурсозберігаючих технологій, щодо просування своєї продукції на внутрішньому ринку. Результати останніх досліджень свідчать про те, що сьогодні на передній план виходить проблема нестачі коштів у підприємств для реалізації середньо- та великовитратних ресурсозберігаючих заходів навіть за розуміння керівництвом доцільності їх впровадження. Поряд з цим актуальними залишаються питання подальшого розвитку інфраструктури ринку ресурсозбереження, подолання інформаційного дефіциту щодо новинок ресурсозбереження тощо [10, с. 378].

Певні труднощі розвитку ринку ресурсозберігаючої продукції на даний час обумовлені необхідністю врахування специфіки суб'єктів господарювання, з якими доводиться працювати ресурсо(енерго-, водо-)сервісним компаніям. Зокрема, у разі співпраці з малими підприємствами найчастіше підрядчики мають справу безпосередньо з власником, що дозволяє швидше знайти порозуміння за ключовими питаннями ресурсозберігаючої діяльності. Водночас невеликі обсяги виробництва характеризуються і невеликими (в абсолютному розмірі) масштабами економії ресурсів, що послаблює мотивацію потенційних замовників до ресурсозбереження.

Навпаки, у великому бізнесі можна значно підвищити ефективність виробництва при здійсненні ресурсозберігаючих заходів, економічні, екологічні та соціальні ефекти яких рахуватимуться сотнями і мільйонами доларів США. Проте, такі проекти, як правило, є масштабними за витратами й передбачають підвищений рівень ризику, що значно ускладнює процес укладення та виконання відповідних договорів. Насамперед це пов'язано з бюрократизацією управлінського апарату великих компаній, коли для підписання договору на виконання ресурсозберігаючих заходів слід пройти декілька рівнів узгодження, переконавши іноді навіть далеких від виробництва управлінців в ефективності проекту. Швидше це можна було б зробити, прямо поспілкувавшись з власником великої компанії, проте найчастіше їх декілька і вони можуть змінюватися протягом порівняно невеликого періоду часу. Ще однією обставиною, що не сприяє активізації ресурсозбереження, є обмеженість часу подання ресурсозберігаючих проектів до розгляду вищим керівництвом декількома місяцями у році, оскільки змінити затверджені річні фінансові плани на великих підприємствах дуже складно.

Є своя специфіка й у співпраці ресурсосервісних компаній з бюджетними установами. По-перше, ці суб'єкти господарювання первісно не зацікавлені у будь-якій економії ресурсів. Отже, підрядчикам слід докладати неабияких зусиль для переконання керівництва бюджетних установ у доцільності та необхідності впровадження ресурсозберігаючих заходів. По-друге, для даної групи суб'єктів господарювання, які найчастіше не мають власних коштів для реалізації ресурсозберігаючих проектів та змушені звертатися до безпосереднього власника, не бажаним є впровадження фінансових схем, за якими оплата виконаних робіт з ресурсозбереження здійснюється як відсоток від вартості отриманої економії ресурсів у наступних календарних періодах, оскільки це загрожує додатковими перевітками контролюючих органів. Таким чином, ресурсозберігаючий проект у бюджетній сфері найчастіше може бути реалізований лише тоді, коли власник знайде кошти для ресурсозбереження у поточному періоді, навіть якщо підрядчик готовий почекати з оплатою до моменту отримання перших економічних результатів.

Опір просуванню ресурсозберігаючих технологій на виробництві часто чинять самі працівники. Аудитор, який приходить на підприємство, розглядається ними насамперед як ревізор, що влаштовує іспит на їх професійну придатність. Звичайно, працівники у цьому разі не схильні до співпраці, ускладнюючи роботу аудитора та певним чином перешкоджаючи формуванню і впровадженню найбільш ефективного комплексу ресурсозберігаючих заходів.

Суперечливість вітчизняної законодавчої бази, відсутність дієвих механізмів економічного стимулювання ресурсозбереження обумовлюють зниження мотивації до нього як у потенційних замовників та користувачів ресурсозберігаючих технологій, так і у підприємств, що надають послуги з ресурсозбереження. Важливими проблемами виступають також непропорційність розвитку інфраструктури ринку ресурсозберігаючої продукції у регіонах України, відсутність гнучких фінансових механізмів роботи суб'єктів ринку із замовниками, інформаційний дефіцит у сфері ресурсозбереження. Коло ресурсозберігаючих матеріалів, техніки, технологій, які сьогодні пропонуються на ринку ресурсозбереження, все ще є досить обмеженим, що не дозволяє задовольнити запити всіх споживачів. У рекламних буклетах, магазинах, на складах практично відсутня інформація щодо рівня ресурсної ефективності пропонованої продукції [1, с. 7].

Таким чином, сучасний ринок ресурсозбереження в Україні не є повністю сформованим з точки зору повноти й ефективності виконання ним своїх основних функцій. Найбільшою мірою це стосується його інфраструктури, розвиток якої характеризується певними особливостями, а саме:

– тенденцією до посилення конкуренції у сфері надання послуг з ресурсозбереження у зв'язку зі зростанням зацікавленості споживачів у впровадженні ресурсозберігаючих заходів;

– участю української економіки у світових глобалізаційних процесах, що відкриває простір для зростання трансферу ресурсозберігаючих технологій, формування нових інституційних структур ринку ресурсозбереження за підтримки іноземного капіталу (насамперед фінансових та страхових);

– зростанням ролі ментальної складової в ефективному функціонуванні інфраструктури ринку ресурсозбереження;

– поступовим приведенням нормативної бази у відповідність з розвитком інституційної складової інфраструктури ринку ресурсозбереження тощо [10, с. 380].

Розглянуті особливості визначають сутність поточних управлінських проблем, пов'язаних з подальшим становленням інфраструктури ринку ресурсозбереження в Україні. Зокрема, стосовно нормоутворення необхідно відмовитися від практики частого перегляду законодавчих норм, забезпечити прозорість процесу прийняття та введення їх в дію з накладенням заборони щодо зміни законодавчих норм протягом певного періоду. Значну увагу слід приділити інформаційній та ментальній складовим розвитку інфраструктури з метою спрямування суспільних процесів на досягнення цілей підвищення ресурсоефективності національної економіки. Важливим аспектом виступає також державне сприяння розвитку спеціалізованих інститутів ринку ресурсозбереження, насамперед інноваційних, фінансово-кредитних, лізингових, страхових.

Враховуючи комплексність взаємодії нормоутворювальної, інформаційної, ментальної та інституціональної складових інфраструктури ринку ресурсозбереження, доцільним є одночасне їх вдосконалення. Так, не можна вважати, що створення законодавчої бази європейського зразка забезпечить формування розвиненої системи інститутів даного ринку, налагодження інформаційних мереж у сфері ресурсозбереження, орієнтовану на ресурсоефективність зміну світогляду і стилю життя населення. Лише гармонійне поєднання, спільний розвиток усіх складових інфраструктури спроможні забезпечити отримання бажаного результату. Запізнення ж з формуванням адекватної інфраструктури загрожує непередбачуваними наслідками.

Як свідчить аналіз, управління розвитком ринку ресурсозбереження в Україні відбувається шляхом застосування загальних механізмів державного регулювання: фінансових, правових, організаційно-економічних тощо. При цьому не враховується специфіка діяльності на даному ринку, що призводить до зниження ефективності управління процесами його розвитку. Формування ринку ресурсозбереження проходить здебільшого стихійно, за напрямками, пов'язаними з отриманням максимального економічного ефекту від заощадження ресурсів окремими суб'єктами господарювання. Водночас сектори інноваційних ресурсозберігаючих розробок, еколого- та соціально-орієнтованих ресурсозберігаючих технологій розвиваються слабо.

З огляду на можливість отримання екологічних, соціальних, політичних ефектів від ресурсозберігаючої діяльності, що є значними у рамках регіону, країни, на наш погляд, на сучасному етапі державне управління ринком ресурсозбереження має відбуватися з урахуванням інноваційної, природоохоронної специфіки ресурсозберігаючих процесів, активізації перспективних напрямів їх розвитку на основі довгострокового територіального прогнозування.

Основою стимулювання розширення ринку у напрямі інновацій, екологізації виробництва і споживання, підвищення якості життя населення повинні стати вдосконалення економічних і фінансових механізмів ресурсозбереження, регулювання ринкових відносин з метою раціоналізації природокористування, зниження навантаження на довкілля, залучення бюджетних і позабюджетних коштів до ресурсозберігаючої діяльності.

Необхідним є підвищення споживчого рівня ресурсозберігаючої продукції вітчизняного виробництва, спрощення системи оподаткування та бухгалтерського обліку, переорієнтації її на цілі екологізації суспільного виробництва й ресурсозбереження, полегшення доступу до кредитних ресурсів. Для цього доцільно запровадити державну підтримку підприємницької діяльності з ресурсозбереження у вигляді державних гарантій, державного замовлення, урядового сприяння

розширенню спектру джерел фінансування ресурсозберігаючих заходів (особливо інноваційного та природоохоронного спрямування) із залученням кредитів на пільгових умовах, використанням перфоманс-контрактингу, лізингових схем, застосування нетрадиційних фінансових ресурсів (коштів міжнародних організацій, у тому числі екологічного спрямування, грантів тощо) та інших механізмів. Важливим є включення до системи державної підтримки не лише виробників, споживачів ресурсозберігаючих продукції і послуг, але й суб'єктів інфраструктури ринку ресурсозбереження з метою балансування економічних інтересів всіх учасників ресурсозберігаючих процесів та забезпечення їх беззбиткової роботи.

Перспективним напрямом розвитку ринку ресурсозберігаючої продукції є використання нових можливостей, що відкриваються перед суб'єктами господарювання. До них належать:

- поліпшення якості існуючої ресурсозберігаючої продукції та послуг шляхом адаптації їх до природоохоронних вимог, вимог міжнародних стандартів ресурсоефективності, що дає можливість значно підвищити конкурентоспроможність підприємств на внутрішньому та зовнішньому ринках;
- розроблення принципово нової ресурсозберігаючої продукції та створення для цього спеціалізованих компаній (наприклад, виробництво нових продуктів з відходів, розроблення техногенних родовищ корисних копалин);
- залучення іноземного капіталу та створення спільних підприємств з представниками країн, де розвинений ринок ресурсозбереження. Це дозволяє використовувати провідні технології, методи управління ресурсозберігаючою діяльністю, підвищуючи її ефективність в Україні;
- подальший розвиток спеціалізованих компаній з надання консультативних, інжинірингових, освітніх та інших послуг з ресурсозбереження тощо.

Розглянуті напрямки здебільшого стосуються державного, регіонального та місцевого рівнів господарювання. Водночас на мікроекономічному рівні доцільно активізувати роботу з:

- сприяння з боку суб'єктів інфраструктури ресурсозбереження підвищенню обізнаності населення та підприємств з новинками ресурсозберігаючих технологій, їх еколого-економічними й соціальними перевагами та недоліками шляхом проведення виставкової діяльності, рекламних акцій, особистого продажу і т.д.;
- формування для громадськості іміджу енерго-, водосервісних та інших компаній сфери ресурсозбереження як економічно ефективних та екологічно сприятливих через випуск прес-релізів та інформаційних матеріалів про діяльність підприємств, статей на замовлення, випуск звітів, проведення прес-конференцій і презентацій;
- розроблення та впровадження у практичну діяльність суб'єктами інфраструктури ресурсозбереження гнучких фінансових схем, перфоманс-контрактингу, що дозволяють працювати навіть з низьколіквідними підприємствами;
- проведення роз'яснювальної роботи з керівниками та працівниками підприємств різних галузей і видів діяльності щодо доцільності ресурсозбереження, принципів діяльності аудиторських фірм у сфері ресурсозбереження з метою формування сприятливого ставлення до роботи аудиторів на підприємстві;
- розширення спектру послуг, що надаються суб'єктами інфраструктури ресурсозбереження, зокрема, надання практичної допомоги замовникам при складанні поетапного плану реалізації ресурсозберігаючих заходів на основі їх „самофінансування”, навчання персоналу підприємств-замовників основам ресурсо- та енергоменеджменту.

Ключового значення для розвитку вітчизняного ринку ресурсозбереження набуває у сучасних умовах розбудова сектору ресурсосервісних компаній. Враховуючи, що основною проблемою реалізації ресурсозберігаючих заходів в Україні є дефіцит фінансових коштів, формування розгалуженої мережі підприємств, які надають широкий спектр послуг зі зниження плати за споживання ресурсів з інвестиційним забезпеченням, тим самим знижуючи антропогенне навантаження на довкілля, є безумовно актуальним. При цьому зниження ресурсоспоживання відбувається за рахунок виконання робіт, спрямованих на вдосконалення, реконструкцію технологічних процесів і техніки з підвищенням рівня їх ресурсоефективності.

На думку В. Сметаніна, ресурсосервісні компанії не можна розглядати як звичайні комерційні фірми, які займаються виробництвом, заміною або сервісним обслуговуванням приладів обліку, устаткування тощо. Принципова відмінність схеми їх роботи від інших інвестиційних механізмів полягає у тому, що при її застосуванні грошові доходи для компенсації інвестиційних вкладень та отримання прибутку генеруються за рахунок коштів, утворених внаслідок економії ресурсів [5]. Ресурсосервісні компанії можуть працювати у різних сферах національного господарства і займатися заощадженням водних, паливно-енергетичних, мінеральних та інших видів ресурсів. На вітчизняному ринку, враховуючи складну ситуацію з енергозабезпеченням та постійно зростаючі ціни на енергоносії, сьогодні активно розвивається сектор енергосервісних компаній, які надають послуги з економії саме паливно-енергетичних ресурсів. Менш розповсюдженими є водосервісні компанії, які працюють переважно із сільськогосподарськими підприємствами [2].

Основними перевагами виконання ресурсозберігаючих проектів через спеціалізовані ресурсосервісні компанії є такі:

- підприємство у порівняно короткі строки досягає зниження споживання основного (на який спрямовані ресурсозберігаючі заходи) та супутніх ресурсів (матеріальних, трудових, фінансових) без додаткових фінансових вкладень зі свого боку;
- наявною є гарантія ефективної реалізації проекту з боку спеціалізованої ресурсосервісної компанії та його високої окупності;
- підприємство-замовник отримує сучасні ресурсоефективні технології, устаткування, управлінські навички;
- відбувається впровадження нових форм організації господарювання тощо [2; 5].

Прозорість та гнучкість схем роботи ресурсосервісних компаній дають їм можливість співпрацювати навіть зі збитковими підприємствами, які отримують унікальний шанс зміцнити свій фінансовий стан фактично за чужий рахунок. По-перше, підприємство-замовник, підписуючи договір про надання послуг з ресурсозбереження, отримує вичерпну інформацію про стан та резерви підвищення ресурсоефективності свого виробництва, не витрачаючи ані копійки. По-друге, всі обов'язки з технічної й фінансової реалізації ресурсозберігаючих заходів бере на себе ресурсосервісна компанія. По-третє, підприємство-замовник починає сплачувати за надані компанією послуги лише після того, як була отримана фактична економія ресурсів, яку він має змогу чітко контролювати. При цьому замовник сплачує лише частину отриманої економії і, як правило, лише протягом першого року її отримання. Отже, у подальші роки, працюючи на встановленому і оплаченому ресурсосервісною компанією ресурсоефективному устаткуванні, підприємство отримує чистий прибуток, який може використовувати для стабілізації свого фінансового стану та впровадження інших ресурсозберігаючих заходів.

Враховуючи, що ресурсосервісні компанії на українському ринку переживають лише етап свого становлення, практична реалізація механізмів фінансування ресурсозберігаючих заходів за їх допомогою потребує активної державної підтримки. Остання може проявлятися у наданні державних гарантій і поручительств при залученні комерційних кредитів; компенсації певної частки витрат з погашення відсотків за кредитами, отриманими у вітчизняних фінансово-кредитних установах; розширенні сфери застосування прискореної амортизації основних фондів, необхідних для реалізації ресурсозберігаючого проекту; наданні цільового пільгового кредитування; розміщенні державних замовлень; пільговому оподаткуванні ресурсосервісних компаній тощо. Однак ключовим питанням, яке потребує невідкладного вирішення з боку держави, є вдосконалення законодавства у частині правових умов діяльності ресурсосервісних компаній, захисту їх від неправомірних дій замовників. Це пов'язано з тим, що досить часто виникають ситуації, коли замовники, отримуючи заплановані або ж навіть і більші обсяги економії власних ресурсів, відмовляються платити вказаний у договорі відсоток економії, пояснюючи це надзвичайно високою платою за ресурсозбереження і вимагаючи перегляду умов договору. Для таких випадків, на наш погляд, з метою стимулювання розвитку ресурсосервісних компаній, необхідна державна правова підтримка їх інтересів. Суттєвим стимулом для подальшого розвитку діяльності ресурсосервісних компаній та інших учасників ринку ресурсозбереження може стати також вирішення питань, які стосуються вдосконалення підходів до економічної оцінки різних видів ресурсів, насамперед природних. Відсутність об'єктивних оцінок ресурсів сьогодні не дає можливості встановлювати обґрунтовані ціни і нормативи плати за їх використання, які б відображали необхідні витрати на відтворення ресурсів. Удосконалення механізмів формування плати за ресурси підвищить економічну ефективність ресурсозберігаючих заходів та сприятиме їх більш активному впровадженню.

Висновки з проведеного дослідження. Таким чином, сучасний розвиток вітчизняного ринку ресурсозбереження визначається необхідністю подальшого вдосконалення нормативно-правової бази ресурсозберігаючої діяльності, формування розгалуженої мережі відповідних державних та приватних інститутів, посилення інформаційної складової ресурсозбереження, перебудови суспільного мислення, орієнтованої на зростання ресурсоефективності виробництва і споживання, що може бути реалізовано за запропонованими вище напрямками. Поряд з цим вдосконалення потребує й організаційно-економічне та фінансове забезпечення управління ресурсозбереженням в усіх галузях і секторах національного господарства, регіонах України.

Бібліографічний список

1. Башмаков И. Барьеры на пути повышения энергоэффективности / И. Башмаков // Энергоэффективность : опыт, проблемы, решения. – 2002. – Вып. 2. – С. 2-8.
2. Краснощеков В. Н. Водосервисные компании как эффективный механизм привлечения финансовых ресурсов и реализации стратегии ресурсосбережения в орошаемом земледелии [Электронный ресурс] / В. Н. Краснощеков, А. П. Ковалев. – Режим доступа : http://www.msuee.ru/science/1/2005_2/2_105.doc.

3. Ляпунов С. И. Энергосбережение. Роль специализированных компаний [Электронный ресурс] / С. И. Ляпунов, В. В. Фисенко // ЭСКО. – 2002. – № 10. – Режим доступа : //http://esco-ecosys.narod.ru/2002_10/art01.htm.

4. Рапцун Н. Рыночный анализ деятельности ЭСКО в Украине [Электронный ресурс] / Н. Рапцун // ЭСКО. – 2002. – № 10. – Режим доступа : //http://esco-ecosys.narod.ru/2002_10/art04.htm.

5. Сметанин В. Механизм финансирования ресурсосбережения на муниципальных предприятиях коммунального хозяйства [Электронный ресурс] / В. Сметанин. – Режим доступа // http://interm.gtk.gau.hu/miau/61/szmetanyin_article_1.pdf.

6. Степаненко В. ЭСКО в Украине - практический опыт [Электронный ресурс] / В. Степаненко // ЭСКО. – 2002. – № 1. – Режим доступа : //http://esco-ecosys.narod.ru/2002_1/art20.htm.

7. Тарновский М. В. Эволюция энергосбережения в Украине на примере жизненного пути специалистов небольшой энергосервисной компании [Электронный ресурс] / М. В. Тарновский // ЭСКО. – 2002. – №4. – Режим доступа : //http://esco-ecosys.narod.ru/2002_4/art01.htm.

8. Харченко А. Сотрудничество с АЭСКО – важный момент в развитии Европейских проектов Альянса [Электронный ресурс] / А. Харченко // ЭСКО. – 2002. – № 11. – Режим доступа : //http://esco-ecosys.narod.ru/2002_11/art102.htm

9. Сотник М. І. Ресурсозберігаючі технології на внутрішньому ринку України: проблеми просування та шляхи їх вирішення / М. І. Сотник, І. М. Сотник // Механізм регулювання економіки. – 2007. – Вип. 4. – С. 191-195.

10. Сотник І. М. Управління ресурсозбереженням: соціо-еколого-економічні аспекти : монографія / І. М. Сотник. – Суми : Вид-во СумДУ, 2010. – 499с.

Анотація

Обґрунтовано необхідність розвитку ринку ресурсозбереження в Україні з метою зростання ресурсоефективності національного виробництва. Проаналізовано організаційно-економічні проблеми управління розвитком даного ринку та формування його інфраструктури. Визначено основні напрямки вдосконалення управління розвитком вітчизняного ринку ресурсозбереження на різних рівнях господарювання.

Ключові слова: ресурсозбереження, ринок, управління, розвиток, ресурсосервісна компанія, ресурсоефективність, суб'єкт господарювання.

Аннотация

Обоснована необхідність розвитку ринку ресурсозбереження в Україні з метою зростання ресурсоефективності національного виробництва. Проаналізовані організаційно-економічні проблеми управління розвитком даного ринку та формування його інфраструктури. Визначені основні напрямки вдосконалення управління розвитком вітчизняного ринку ресурсозбереження на різних рівнях господарювання.

Ключевые слова: ресурсосбережение, рынок, управление, развитие, ресурсосервисная компания, ресурсоеффективность, субъект хозяйствования.

Annotation

There is proved the necessity of development of resource saving market in Ukraine in order to raise the resource efficiency of the national manufacture. There are analyzed the organizational and economical problems of management by the given market development and formation of its infrastructure. The basic directions of improvement of management by domestic resource saving market development at various levels of managing are defined.

Key words: resource saving, market, management, development, resource service company, resource efficiency, economical agent.